

Східноукраїнська наукова
юридична організація

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ
ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ: НАУКОВІ ДИСКУСІЇ
6–7 грудня 2019 р.

Харків

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Бабенко В. С.

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЗА ВЧИНЕНІ
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ 8

Боровик І. О.

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 12

Макарчук В. В.

КОЗАЦЬКИЙ ЗВИЧАЙ ЯК ОСНОВНА ДЕОНТОЛОГІЧНА
ЗАСАДА ДІЯЛЬНОСТІ РЕЄСТРОВИХ КОЗАКІВ У XVI–XVIII СТ. 14

Максимова М. К.

ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ:
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДАЛАННЯ
НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ УКРАЇНИ..... 16

Мельник О. Г.

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ
В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 20

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Олійник А. Ю.

ВИДИ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СВОБОДИ ОСОБИ
НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ 23

Рибалкін А. О., Яценко К. В.

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІВ ЯК
СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ 27

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Анішкевич Д. В.

ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ 31

Бондарева А. В.

ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ
У РАМКАХ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ 34

КОЗАЦЬКИЙ ЗВИЧАЙ ЯК ОСНОВНА ДЕОНТОЛОГІЧНА ЗАСАДА ДІЯЛЬНОСТІ РЕЄСТРОВИХ КОЗАКІВ У XVI–XVIII СТ.

Не маючи своєї державності, будучи тривалий час у складі інших євразійських держав, український народ широко застосовував звичаї та традиції. Формування власної ідеї, що відобразилася на рівні національної правосвідомості, знайшовши відтворення у понятті «вольності». Саме у цьому слові приховувався той суспільний ідеал українського народу, моральною основою якого були ще далеко не визрілі і не кристалізовані уявлення про власну державу і національне право. «Вольності» є поняттям, що показує принципи життя суспільства, в якому істотно зменшений державний примус і є тісно пов'язане із застосуванням звичаїв та традицій. Історично існуюче поняття «вольності», в наш час найбільш наближене до нього є поняття «суспільно-політичні ідеї та уявлення».

Деонтологічну основу правового статусу реєстрового козака становили віковічні звичаї українського народу, які склалися у систему правових норм, що діяли на підвладній козакам території протягом XVI–XVIII ст. Вони мали нормативний характер, зумовлювалися конкретно-історичними умовами існування козацького товариства, використання допускалося верховною державною владою, а інколи навіть суперечили чинному законодавству.

Значне місце серед інших правових джерел, що визначали правове становище реєстрового козацтва козацько-гетьманської доби, належало звичаєвому праву. Показовими у цьому сенсі були неписані «права і звичаї» Війська Запорозького, не санкціоновані державою, але такі, що забезпечували все внутрішнє життя козаків. Вони були обов'язковими для виконання нарівні із законом [1, с. 9].

Козацькі неписані закони мали надзвичайно велику вагу, були аксіомами, корінилися у звичаях, а, отже, народній свідомості, йшли від самого життя, досвіду, оформляючи по суті вже існуючі суспільні відносини. Неповторний знавець козаччини Д. Яворницький з цього приводу зазначав, що в «основі всієї козацької громади був звичай: за звичаєм вони не допускали в Січ жінок, за звичаєм судили злочинців, за звичаєм поділялися на курені й паланки, за звичаєм збиралися у певний час на загальні ради чи наради» [2, с. 131].

На особливості рис правових звичаїв козаків звертали увагу численні сучасники та дослідники. М. Слабченко, вивчаючи проблему правових засад діяльності українського реєстрового козацтва, розглядав її через призму історії права України і вважав, що упродовж свого існування воно було військом, а не частиною громадянського суспільства [3, с. 282–283]. Це призвело до того, що правові норми як у низових, так і городових козаків слугували забезпеченню військової дисципліни і субординації між військовими начальниками та підлеглими. Відтак, справедливою є думка М. Косвена про те, що реєстрову спільноту, з огляду на уніфікованість та всеосяжність козацьких звичаїв, ототожнюють із ранніми військовими демократіями, в яких домінували озброєний люд і усна форма кодифікації правових норм [4, с. 251–252].

М.І. Костомаров також підкреслював, що «казаки всегда были враги всякого писаного закона, всякого исторического и родового права» [5, с. 153]. Цю рису підкреслював і Д. Яворницький, вказуючи на те, що «козаки взагалі уникали писаних законів, побоюючись, щоб вони не змінили їхніх свобод» [2, с. 149].

Процес становлення правового статусу реєстрового козака як фізичної особи, представника військової корпорації у період формування української державності у середині XVII ст., постійно викликає як теоретичний, так і практичний інтерес. Він містить у собі козацькі звичаї, які закріплювали основні деонтологічні засади діяльності реєстрових козаків.

Список літератури:

1. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навчальний посібник. Львів : Світ, 2000. 120 с.
2. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 т. / Упоряд. О. А. Апанович. Львів : Світ, 1990. Т. 1. 319 с.
3. Слабченко М. Е. Опыты по истории права Малороссии XVII и XVIII вв. Одесса : Тип. Акціонернаго Южно-Русскаго Общества Печатнаго Дъла, 1911. 293 с.
4. Косвен М. О. К вопросу о военной демократии. *Проблемы истории первобытного общества*; Труды ин-та этнографии; нов. сер. – Т. LIV Москва : Наука, 1960. С. 241–261.
5. Костомаров Н. И. Исторические произведения. Киев : Изд-во при Киевском гос. ун-те, 1993. 734 с.